

O MOARĂ SĂSEASCĂ COMPLETEAZĂ SERIA MORILOR DIN MUZEUL CIVILIZAȚIEI POPULARE TRADIȚIONALE „ASTRA”

Dr. Corneliu BUCUR
Remus IANCU

Sectorul mulinologic din Muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului reprezintă, incontestabil, cea mai completă colecție de mori, de toate tipurile, din toate muzeele lumii.

Această impresionantă complexitate tipologică a morilor de măcinat cereale, compusă din 27 de mori, cuprinzând cvasitotalitatea tipurilor **energetice** („de mână”, „cu cai”, hidraulice și eoliene), tipurilor **constructive** (cu pârghie și cu manivelă, cu roți de apă orizontale și verticale, cu aducțiune inferioară, medie sau superioară, fixe sau plutitoare, cu pivot central și rotație a

construcției sau cu cupolă mobilă, cu aripi din stuf, din pânze sau din scânduri, cu transmisie simplă sau dublă, directă sau amplificată de roți dințate), reprezintă cea mai consistentă și peremptorie dovadă a sedentarității civilizației noastre populare, la scară multiculturală, precum și a contribuției economiei agrare (lucrarea pământului – „agricultura”) în cadrul fundamentării modului de viață tradițional, al românilor, a zestrei lor tehnice.

Moara de apă cu două „zbaturi” din Roșcani, construită de membrii unei familii de sași, la jumătatea secolului al XIX-lea, a fost transferată în Muzeul în aer liber în anul 1999 și reconstruită în anii 2002-2003.

Achiziționarea și integrarea instalației hidraulice din Roșcani, cea mai complexă și elevată moară de cereale din întreaga noastră colecție expresie a nivelului superior de civilizație populară dezvoltat de comunitatea germană din Transilvania (în temeiul statutului politic și social și al privilegiilor economice acordate, încă de la colonizare, secol de secol, de regii Ungariei, de voievozii și apoi, de principii Transilvaniei - din colecția Muzeului „ASTRA”, a fost motivată de cele câteva particularități distincte ale sale.

Tipul de aducțiune hidraulică este unul inferior, energia exploatată fiind, în această situație, cea cinetică, spre deosebire de roțile morilor din Almaș-Săliște (jud. Hunedoara), din Orșova (Mureș) și din Rogojelu (Cluj), de tipul roților „cu cupe”, care exploatează și energia potențială (a greutateii apei care încarcă cupele).

Moară in
situ

Roțile hidraulice sunt de tipul vertical, construite pe doi „colaci” uniți prin aripi. Ca structură tehnică, pe lângă cele două perechi de pietre pentru măcinarea cerealelor, moara din Roșcani mai are și două **instalații auxiliare**, acționate tot hidraulic, prin intermediul unor curele de transmisie: un **elevator** pentru ridicarea cerealelor în podul morii și un **treier**, ceea ce îi conferă monumentului caracterul de veritabil **complex de industrii țărănești**.

Prin anii '50, morii i s-au atașat, drept completări, alte două instalații (dispuse în exteriorul morii) și pentru a căror acționare (tot prin curele de transmisie) s-au creat două fante în peretele din grinzi de stejar al fațadei morii: o **piua de ulei** cu săgeți și un **cufiț circular** (primul abandonat).

Aceste două noi componente ale complexului hidraulic (**piua de ulei** cu săgeți, așezată în afara morii și acționată de o curea de transmisie așezată pe o volantă, pe axul roții hidraulice și **circularul**) au fost distruse după scoaterea din uz a instalației, care nu a mai fost folosită în ultimele decenii. Ele au fost reconstituite de către meșterul Petrașc Petrică (născut în anul 1945), din Roșcani și integrate ansamblului, în luna mai 2005.

La nivelul inferior se află **angrenajele roților dințate** și coșul de încărcare-alimentare a elevatorului (ce urcă cerealele în pod la treier). În planul superior al morii sunt amplasate cele două instalații de măcinare, treierul, sistemele de transmisie și multiplicare a mișcării preluate de la roțile de apă, prin intermediul cărora se acționează, după necesități, circularul și piua.

Constructiv, „**casa morii**” este realizată din cununi de bârne de gorun, cioplite în patru fețe și îmbinate în „cheutoare” dreaptă, pe o fundație și un soclu, din piatră de râu. **Acoperișul** este unul tradițional în patru ape, cu o învelitoare din șită de stejar.

Această achiziție a fost posibilă prin meritele familiilor Munteanu și Petrașc din Roșcani.

Semnificațiile culturale ale acestui monument de tehnică populară sunt multiple.

Treierul

Moară in muzeu

Șansa de a putea achiziționa și transfera o asemenea moară de apă, provenită tot din județul Hunedoara, ca și moara din **Dăbăca** (primul monument de industrie populară reconstruit în muzeul în aer liber, în anul 1963) ne ocaziona, chiar și numai în cazul unui singur județ (Hunedoara) și alături de moara cu două ciuturi și angrenaje de multiplicare a vitezei (2 roți dințate – caz atipic, de fapt o invenție locală apărută și difuzată în zonă, după 1918), din **Râu de Mori**, o concluzie capitală pentru definirea esenței civilizației tehnice populare din România: prezența în spațiul țării noastre, deopotrivă a tipurilor orientale (moara cu ciutură) și occidentale (morile cu roți verticale) de instalații sau sisteme tehnice de tradiție seculară sau

milenară și marea disponibilitate a țăranilor noștri (români, germani, maghiari) de a inova în plan tehnic, de a adapta la regimul hidrologic (potențialul cursului de apă) construcția acestor instalații.

Salvarea unui număr atât de mare și de divers de monumente tehnice ne-a oferit nouă sibiienilor (și nouă “românilor”) șansa de a restitui istoriei civilizației “naționale” și europene, ceva din bogăția impresionantă, de odinioară, a acestui patrimoniu cultural, esențial pentru definirea nivelului european de civilizația făurită aici, între Dunăre, Mare și Carpați, în secole de istorie, trăită împreună de români și naționalitățile conlocuitoare într-un deplin consens economic și cultural cu Europa, îndeosebi după sec. XXIII-XIV.